

Julkaisu 9.9.2024 klo 7

Kannanotto 2024

Älä käännä katsettasi – vihapuhetta tulee torjua niin sanoin kuin teoin

Vihapuhe ei ole pikku juttu, vaan iso asia. On meidän jokaisen vastuulla – päättäjän, kansalaisen, opettajan, vanhemman tai kenen tahansa – tunnistaa se ja puuttua siihen aktiivisesti. Olla käänntämättä katsettaan pois, kun vihaa levitetään. Puuttua niin sanoihin kuin tekoihin.

Vihapuhe on vihaa lietsovaa viestintää, joka satuttaa yksilöä ja aiheuttaa turvattomuutta. Yhteiskunnan tasolla se tuottaa eriarvoisuutta vaientamalla tiettyjä ihmisryhmiä ja vääristämällä niiden mahdollisuuksia osallistua. Äärimmillään se voi johtaa joidenkin ihmisryhmien epäinhimillistämiseen ja heihin kohdistuvaan väkivaltaan, mistä olemme nähneet viime aikoina vakavia esimerkkejä.

Ilmapiiri, jossa vähemmistöistä puhutaan halveksuen, vaikuttaa lasten ja nuorten turvallisuuden tunteeseen ja kasvu-ympäristöön. Lapselle voi olla murskaavaa kuulla myös esimerkiksi omaan huoltajaansa kohdistuvaa vihapuhetta. Vihapuhe on tunnistettava, se on tunnustettava olemassa olevaksi ilmiöksi, ja siihen on puuttuttava kaikissa arjen ympäristöissä. Aikuisten kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla tulee näyttää lapsille ja nuorille hyvää esimerkkiä kunnioittavasta kielenkäytöstä, vihapuheeseen puuttumisesta sekä sen kohteeksi joutuneiden tukemisesta. Vihapuheeseen puuttuminen ei ole aina helppoa, mutta se on välttämätöntä.

Päättäjillä on vihapuheen kitkemisessä aivan erityinen vastuu. He paitsi päättävät yhteisistä asioistamme, myös näkyvät ja kuuluvat jatkuvasti julkisessa keskustelussa. Jos päättävässä asemassa oleva toimii syrjivästi tai solvaa muita ihmisiä, siihen voi olla vaikeaa puuttua, ja se tulkitaan helposti luvaksi puhua tai toimia samoin. Lapset ja nuoret ottavat mallia aikuisilta ja oppivat toimimaan ja puhumaan kuten he.

Lapset ja nuoret kohtaavat vihapuhetta jatkuvasti

Vihapuhe, syrjintä ja rasismi ovat Suomessa yleisiä. [YK:n lapsen oikeuksien komitea](#) on ollut syvästi huolestunut jatkuvasta syrjinnästä ja kiusaamisesta, joka kohdistuu lapsiin ja nuoriin sukupuolen, iän, kielen, kansallisen tai etnisen alkuperän, maahanmuuttajataustan, vammaisuuden tai seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuulumisen perusteella. Komitea suosittelee, että Suomi tehostaa syrjinnän, kuten rasismien, vihapuheen ja viharikosten torjuntaa. [EU:n perusoikeusviraston](#) mukaan Suomi koetaan yhdeksi Euroopan rasistisimmista maista.

Nuoret ilmoittavat kokemastaan vihapuheesta [muita ikäryhmiä](#) harvemmin ja heidän kokemuksensa jää usein aikuisilta piiloon, mutta tiedämme tutkimusten ja selvitysten perusteella, että lapset ja nuoret kohtaavat syrjintää ja vihapuhetta kaikissa arjen ympäristöissään. Aikuisten vihamielinen, jopa aggressiivinen käytös on valitettavan monille lapsille liiankin tuttua.

Mikä on vihapuhetta?

Vihapuhe on viestintää, joka lietsoo vihaa ihmistä tai ihmisryhmää vastaan. Se voi liittyä esimerkiksi ihonväriin, alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuolen ilmaisuun tai vammaisuuteen. Se voi olla sanallinen loukkaus, uhkaus, häirintää tai halventamista tai esimerkiksi kirjoitus, kuva, symboli, musiikki, piirros tai elokuva. Se voi olla johonkin ihmisryhmään kohdistuvan väkivallan tai syrjinnän hyväksymistä tai vaikkapa ihmisten vertaamista eläimiin tai loisiin.

Toisinaan vihapuheen käyttöä puolustellaan sananvapaudella. Sananvapauteen ei kuitenkaan koskaan kuulu se, että voi loukata muiden oikeuksia, esimerkiksi oikeutta syrjimättömyyteen tai osallisuuteen. Joskus vihapuhe voi olla rangaistavaa: esimerkiksi kunnianloukkaus, kiihottaminen kansanryhmää vastaan tai yhdenvertaisuuslaissa kielletty syrjintä. Vihapuhe on kuitenkin aina haitallista, täytti se rikoksen tunnusmerkit tai ei. Niin kohteelleen kuin laajemmin yhteiskunnalle.

Me vaadimme, että yhteiskuntamme päättävässä asemassa olevat ihmiset pohtivat tarkkaan, millaista esimerkkiä he lapsille ja nuorille näyttävät. Katsetta ei saa kääntää pois silloinkaan, kun syrjivää puhetta käyttää vaikkapa oma puoluetoveri tai hallituskumppani. Ihan jokaiselta on johdonmukaisesti vaadittava asiallista ja muita kunnioittavaa käytöstä.

Me puhumme teoin, mutta myös sanoin. Ja sanat muuttuvat helposti teoiksi.

”Se on yleistynyt, että rasismista vitsaillaan paljon. Oon kuullut esim. nuorten nauravan muiden kokemuksille rasismista, nauretaan kuin olisi hauska juttu. Jotenkin käännetään, ettei olisi niin vakavaa.” (Sitaatti selvityksestä [”Kukaan ei synny vihaamaan”](#), oikeusministeriö 2023.)

Vihapuhe Suomessa 2024

- Lapset ja nuoret kohtaavat syrjintää ja vihapuhetta mm. koulussa, vapaa-ajalla, julkisessa liikenteessä ja somessa. Yleisin paikka vihapuheen kokemuksille on koulu tai oppilaitos. ([Oikeusministeriö 2022.](#))
- 8. ja 9. luokkien oppilaista 29 % on kokenut syrjivää kiusaamista ulkonäön, sukupuolen, ihonvärin, kielen, vammaisuuden, perheen tai uskonnon vuoksi. Vähemmistöihin kuuluvat nuoret kohtaavat vihapuhetta huomattavasti muita enemmän. ([Kouluterveyskysely 2021.](#))
- Etninen tai kansallinen tausta oli ylivoimaisesti suurin viharikosten syy Suomessa vuosina 2020–2022 ([oikeusministeriö 2022](#)).
- Vihapuhetta esiintyy julkisilla suomenkielisillä alustoilla verkossa noin 150 000 viestiä kuukaudessa, suurin osa tästä keskustelupalstoilla ([oikeusministeriö 2022](#)).
- 60 % seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvista Suomessa on kokenut koulussa kiusaamista, vähättelyä, loukkauksia tai uhkailua identiteettinsä vuoksi ([EU:n perusoikeusvirasto 2024](#)).
- 63 % afrikkalaistaustaisista suomalaisvastaajista on kokenut rasistista syrjintää ([EU:n perusoikeusvirasto 2023](#)).

Lue lisää ja tutustu käytännön ohjeisiin siitä, miten vihapuheen voi tunnistaa ja miten siihen voi puuttua:

- www.lskl.fi/vihapuhe

Lisätietoja antavat:

Johtava asiantuntija Ira Custódio, ira.custodio@lskl.fi, p. 050 591 8525

Viestinnän ja vaikuttamisen johtaja Juuli Hurskainen, juuli.hurskainen@lskl.fi, p. 050 3533 480

Kannanotossa mukana:

Barnavårdsföreningen

Erytishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ

Familia

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL

Lastensuojelun Keskusliitto

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Osallisuuden aika

Parasta Lapsille

Parisuhdekeskus Kataja

Pelastakaa Lapset

Perhekuntoutuskeskus Lauste

Romano Missio

Sateenkaariperheet

Seta

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia

Sosiaalijohto ry

Suomen UNICEF

Suomen Vanhempainliitto

Yhteiset Lapsemme